

Encyklopedia Solidarności

<https://encysol.pl/es/encyklopedia/hasla-rzeczowe/14867,Region-Dolny-Slask-NSZZ-Solidarnosc.html>
02.03.2024, 07:41

Region Dolny Śląsk NSZZ „Solidarność”

Region Dolny Śląsk NSZZ „Solidarność”. Pierwsze krótkotrwałe strajki na Dolnym Śląsku wybuchły 18 VII 1980 w Zakładach Górniczych Polkowice, żądano m.in. likwidacji uprzywilejowania działaczy partyjnych, funkcjonariuszy MO i SB. 26 VIII 1980 rozpoczął się strajk we wrocławskim MPK, który szybko rozszerzył się na całe miasto, w VII 1980 w Zajezdni MPK nr 7 przy ul. Grabiszyńskiej powołano MKS na czele z Jerzym Piórkowskim, uznano zwierzchnictwo MKS w Gdańsku. Strajk wspierali wrocławscy działacze opozycji (m.in. Jarosław Broda, Krzysztof Turkowski), którzy zorganizowali m.in. punkt poligraficzny i pełnili funkcję ekspertów (Miroslawa Chamiec, Roman Duda, Jan Waszkiewicz). 31 VIII 1980 w MKS skupionych było 176 zakładów.

27 VIII 1980 rozpoczęły się strajki w woj. legnickim, w ZG Rudna powołano KS, którym kierował Andrzej Poroszewski, od 29 VIII 1980 Ryszard Sawicki. 28 VIII 1980 strajk objął szereg zakładów Wałbrzycha i woj., na czele MKS stanął Jerzy Szulc, sformułowano listę 19 postulatów, popierając również 21 gdańskich. 29 VIII 1980 w Hucie Miedzi Głogów powołano (nie przerywając pracy) Międzywydziałowy KS (kierowany przez Czesława Dobropolskiego), który wraz z MKS Huty Legnica podjął negocjacje z Ministerstwem Hutnictwa. Strajki przerwano nad ranem 1 IX 1980, gdy z Gdańska powróciły delegacje, które potwierdziły fakt zawarcia porozumień. Nocą 31 VIII/1 IX 1980 odrębne porozumienie z delegacją władz podpisał lubiński KS, 2 IX wałbrzyski MKS. W kolejnych dniach KS z Wrocławia, Wałbrzycha, Lubina i Głogowa przekształciły się w Komitety Założycielskie NSZZ, nast. w MKZ (w Lubinie od XII 1980 MKR). 9 IX 1980 powołano MKZ w Legnicy, kierowany przez Jerzego Węglarza. Jednocześnie powstawały dziesiątki struktur niższego szczebla (branżowych i

terytorialnych).

W X 1980 dolnośląskie MKZ skupiały ok. 0,5 mln członków. W KKP reprezentowali je C. Dobropolski, Zbigniew Przydział, J. Szulc, J. Węglarz. Wrocławski MKZ bez powodzenia aspirował do zwierzchnictwa nad pozostałymi; ostra rywalizacja o prymat trwała między trzema komitetami z woj. legnickiego. Region aktywnie uczestniczył w strajku ostrzegawczym 3 X 1980, z regionalnych akcji protestacyjnych największe znaczenie miała głódówka kolejarzy we Wrocławiu (20-26 X 1980). W I 1981 strajkami i bojkotem walczone o wolne soboty. Na przełomie I/II 1981 dolnośląskie MKZ wsparły protest MKZ w Jeleniej Górze, związany m.in. z żądaniem odwołania Stanisława Cioska (b. I sekretarza KW PZPR) z funkcji ministra ds. związków zawodowych oraz przekazania do dyspozycji społeczeństwa ośrodków wczasowych KC PZPR i MSW, 26 I 1981 powołano wspólny KS.

Organem wrocławskiego MKZ, nast. ZR była „Solidarność Dolnośląska”, potem także „Serwis Informacyjny”, przekształcony w „Z Dnia na Dzień”; w Legnicy wydawano „Solidarność” (późn. „Solidarność Zagłębia Miedziowego”), w Wałbrzychu „Niezależne Słowo”. W I 1981 we Wrocławiu powstała pierwsza komórka Radia „S”, w II 1981 powołano także Ośrodek Prac Społeczno-Zawodowych oraz Wszechnicę (działała także w Legnicy). 4 III 1981 do dymisji podał się J. Piórkowski, nowym przewodniczącym wrocławskiego MKZ został Władysław Frasyniuk. W trakcie kryzysu bydgoskiego poszczególne MKZ przeniosły się na teren zakładów pracy; 22 III 1981 wrocławski MKZ wydał instrukcję na wypadek wprowadzenia stanu wyjątkowego lub sowieckiej interwencji, u abp. Henryka Gulbinowicza zdeponowano wycofane z konta Związku 10 mln zł.

W kolejnych tyg. gł. zagadnieniem stała się sprawa powołania makroregionu Dolny Śląsk. Sprawę rozpatrywano podczas WZD poszczególnych woj.: wałbrzyskiego (23 V 1981, po burzliwej dyskusji projekt zaaprobowano większością głosów 447 do 415), legnickiego (5 VI 1981, stosunek głosów 285 do 179) i wrocławskiego (19-22 VI 1981). W woj. jeleniogórskim zdecydowano się utworzyć samodzielny Region.

29-30 VI 1981 odbyło się I WZD Regionu Dolny Śląsk, w którego skład obok 3 województw weszły także ziemie z sąsiednich województw (Bolesławiec, Brzeg, Góra Śl., Kamienna Góra, Krotoszyn, Nowa Sól, Syców, Rawicz, Zgorzelec). Wybrano skład ZR i jego przewodniczącego (W. Frasyniuk), jego z-cami byli Piotr Bednarz, R. Sawicki, J. Szulc i J. Winnik. Sekretarzem ZR został Eugeniusz Szumiejko, rzecznikiem prasowym Stanisław Huskowski, rzecznikiem finansowym Józef Pinior. Komisji Rewizyjnej przewodniczył Gabriel Plaminiak. Na czele Zarządu Oddziału Wojewódzkiego w Legnicy stanął R. Sawicki, wiceprzewodniczącymi byli Andrzej Kosmalski, Krystyna Sobierajska i Janusz Sobola; ZOW w Wałbrzychu kierował J. Szulc, jego z-cami byli: Teofil Frankowski i Mieczysław Tarnowski; ZOW we Wrocławiu przewodniczył Jan Winnik. Region liczył w tym czasie ok. 907 tys. członków, skupionych w kilku tys. KZ. Delegacja Regionu Dolny Śląsk (91 osób) uczestniczyła w I KZD, szczególnie dużą rolę odgrywając przy opracowywaniu Programu „S”. W skład KK weszli: Karol Modzelewski, Stefan Nawrot, Jan Seń, E. Szumiejko; do Prezydium KK: W. Frasyniuk, Andrzej Konarski, Jan Waszkiewicz. W KKR Region reprezentowali: Ewa Makowska, Gabriel Plaminiak, Andrzej Zarach. Z obawy przed działaniami władz P. Bednarz, S. Huskowski i J. Pinior pobrali 3 XII 1981 z konta ZR w NBP 80 mln zł, które zdeponowano u abp. Henryka Gulbinowicza. 8 XII 1981 ZR wydał „Instrukcję organizacji związku w warunkach strajku powszechnego właściwego”.

Tuż po 13 XII 1981 członkowie ZR, którzy uniknęli internowania, powołali RKS „S” Dolny Śląsk. Na jego czele stanął W. Frasyniuk; RKS tworzyli także: P. Bednarz (wiceprzewodniczący), Jerzy Darmochwał, Edward Granic, Hubert Hanusiak, Władysław Ożarowski, J. Pinior, Czesław Stawicki, Ryszard Turka, Leszek Żołyński. Strajki objęły ponad 60 zakładów i instytucji Regionu. Natychmiast rozpoczęto tworzenie struktur poligraficznych i kolporterskich (Kornel Morawiecki), już 14 XII 1981 ukazał się 1. wojenny nr „Z Dnia na Dzień”. Po pacyfikacji strajków grudniowych RKS działał realnie w składzie 3-osobowym: W. Frasyniuk, P. Bednarz, J. Pinior. Stopniowo tworzyły się kolejne wyspecjalizowane komórki: kontrwywiad, prowadzący m.in. nasłuch radiostacji

MO i SB (Jan Pawłowski), kontakty z zakładami pracy (Tadeusz Świerczewski), kancelaria (Tadeusz Jakubowski), przygotowywano się do uruchomienia radia (Jacenty Lipiński, Jerzy Weber). Skarbnikiem RKS został Kazimierz Jerie, dysponujący środkami zgromadzonymi u abp. H. Gulbinowicza. W I 1982 nawiązano łączność z innymi Regionami (Mazowsze, Małopolska, Gdańsk).

RKS wzywał do tworzenia zakonspirowanych struktur zakładowych, płacenia składek związkowych (podwyższonych do 2% poborów), udziału w regionalnych akcjach protestacyjnych. RKS zorganizował we Wrocławiu kilka krótkotrwałych strajków (29 I, 12 III, 13 IV, 13 V 1982), ze względu na represje uczestniczyło w nich coraz mniej osób i zakładów. Posiadane zasoby finansowe pozwoliły na udzielanie pożyczek in. Regionom oraz prowadzenie szeroko zakrojonej akcji pomocy dla represjonowanych (np. Akcja Świdnik). Do 31 VII 1982 na działalność RKS wydano 6 480 000 zł. W okresie stanu wojennego w Regionie internowano ok. 2 tys. osób (w samym woj. wrocławskim 1557), ponad 500 stanęło przed sądami. Pomoc dla represjonowanych i ich rodzin organizowali działacze Związku, także Kościół. W III 1982 we Wrocławiu powstał Arcybiskupi Komitet Charytatywny, który odtąd koordynował akcję.

Niższe struktury konspiracyjne Związku tworzyły, obok dziesiątków TKZ, także struktury ponadzakładowe. We Wrocławiu najważniejszymi były: Zgrupowanie Brata i Zgrupowanie Tamina, w Głogowie Tymczasowy Międzyzakładowy Komitet Koordynacyjny Ziemi Głogowskiej, w Legnicy MKS „S”, w Lubinie Międzyzakładowa Komisja Koordynacyjna „S”, w Bielawie, Dzierżoniowie i Świdnicy działała Tymczasowa Międzyzakładowa Komisja „S”.

RKS początkowo był przychylny koncepcji Ogólnopolskiego Komitetu Oporu, założonego przez ukrywających się w Gdańsku wrocławian (A. Konarski, E. Szumiejko), ostatecznie jednak W. Frasyniuk wycofał poparcie dla OKO i wszedł w skład TKK „S”. 28 V 1982 dokonano reorganizacji RKS, w jego skład weszli szefowie poszczególnych pionów (K. Morawiecki, T. Świerczewski, odpowiedzialny za bezpieczeństwo Marek Muszyński), przedstawiciele 6 największych zakładów pracy

Wrocławia (m.in. Czesław Kubiak) oraz Zenon Tankiewicz reprezentujący TMKK Ziemi Głogowskiej. Członkiem RKS była także Barbara Labuda. Kolejnych kilka osób dołączyło we IX 1982.

Spór o wejście w skład [OKO](#) i organizację manifestacji ulicznych (którym przeciwny był W. Frasyński) spowodował odejście z RKS K. Morawieckiego i powołanie przez niego pisma „Solidarność Walcząca”, następnie organizacji Solidarność Walcząca. Zorganizowała ona pierwsze demonstracje we Wrocławiu (13, 16 i 26 VI 1982). Sukcesem zakończyły się przygotowania do demonstracji 31 VIII 1982, prowadzone wspólnie przez RKS, SW i lokalne struktury konspiracyjne. Manifestowano w 17 miastach Regionu. Do tragicznej śmierci demonstrantów doszło w Lubinie (Michał Adamowicz, Mieczysław Poźniak, Andrzej Trajkowski) i Wrocławiu (Kazimierz Michalczyk). W przeddzień manifestacji, 29 VIII 1982, nadano pierwszą audycję Radia „S” (wcześniej nadawało Radio SW), w kolejnych mies. emitowano je także w kilkunastu miastach Regionu.

5 X 1982 aresztowano W. Frasyńskiego i B. Labudę, w mieszkaniu Jana Koziara SB przejęła znaczną część archiwum RKS. W kolejnych dniach aresztowano 55 kolejnych osób. Na czele RKS stanął P. Bednarz, aresztowany 7 XI 1982, w więzieniu znalazło się także ponad 30 in. osób. Trzecim szefem RKS został J. Piniór, jego z-cami byli M. Muszyński i Z. Tankiewicz. W skład RKS wchodziło reprezentanci 13 przedsiębiorstw i instytucji z Wrocławia, KGHM oraz Zgrupowania Tarnina. J. Piniór podtrzymał dotychczasową taktykę działania RKS, polegającą przede wszystkim na utrzymywaniu ścisłych kontaktów z zakładami pracy. 23 IV 1983 aresztowano J. Pinióra i 9 in. osób. Jego następcą miał zostać Z. Tankiewicz, jednak na skutek kontrakcji działaczy podziemia ostatecznie został nim M. Muszyński, który pocz. ukrywał się pod ps. Witold. Zreorganizował on działalność RKS, zachowując ścisłe zasady konspiracji. Od 1984 M. Muszyński reprezentował Region w TKK. W VII 1985 został ponownie wybrany na przewodniczącego RKS.

Po reorganizacji agendami RKS były m.in.: Fundusz Pomocy Represjonowanym, Rada Oświaty Niezależnej, Grupa ds.

Ochrony Środowiska, Społeczna Komisja Rewizyjna. Blisko współpracowano z Komitetem Kultury Niezależnej, Społeczną Komisją Zdrowia oraz Dolnośląską Radą Edukacji. Z RKS współpracowało ok. 100 TKZ, powstawały nowe struktury ponadzakładowe, m.in. MKK Starówka we Wrocławiu, Oddział RKS w Lubinie. Obok „Z Dnia na [Dzień...](#) RKS wydawał także m.in. pisma „Prawda” i „Riposta”.

Doradcami RKS byli m.in. Andrzej Wiszniewski i Mieczysław Zlat.

Budżet RKS od poł. 1983 do pocz. 1990 wyniósł blisko 84 mln zł. Zasiłały go gł. przychody ze sprzedaży dewiz (otrzymywanych z TKK, łącznie 50 mln zł) i znaczków pocztowych, odznak itp. (9 mln zł). Większość wydatków stanowiły: działalność wydawnicza (41 mln zł), zakup publikacji podziemnych (9 mln zł), pomoc represjonowanym (14 mln zł), wsparcie dla in. organizacji, m.in. NZS, Pomarańczowej Alternatywy, Solidarności Polsko-Czechosłowackiej, Międzyszkolnego Komitetu Oporu (6 mln zł).

Do końca 1983 do emigracji skłoniono 273 działaczy Związku, druga fala emigracji przypadła na l. 1987-1989.

We IX 1986 w skład Tymczasowej Rady „S” weszli W. Frasyniuk i J. Pinior. 15 IV 1987 nowym przewodniczącym RKS został E. Szumiejko. W skład RKS wchodziłi wówczas: Kazimierz Cięciwa, Jerzy Malinowski, Tomasz Wójcik i L. Żołyński. W 1987 podjęto pierwsze próby zarejestrowania zakładowych struktur „S” (wrocławskie: Polar, Hydral i Dolmel, Zakłady Koksownicze w Wałbrzychu, ZG Polkowice). W KKW „S” Region reprezentował W. Frasyniuk.

Ponieważ RKS odmówił ujawnienia się, 3 XII 1987 powołano konkurencyjną, jawną strukturę: RKW; tworzyli ją: P. Bednarz, Leszek Budrewicz, W. Frasyniuk, Radosław Gawlik, Mirosław Jasiński, A. Kosmański, B. Labuda, Jerzy Langer, Zofia Nowicka, Stanisław Orzech, Mieczysław Tarnowski. Skład RKW w kolejnych mies. systematycznie rozszerzano. Organem RKW był „Region”, w 1989 wydawano także „Serwis Informacyjny” i „Wiadomości Solidarności”.

W V 1988 podjęto nieudane próby organizacji strajków (krótkotrwały protest miał miejsce jedynie w Dolmelu i ZG Rudna oraz na Uniwersytecie Wrocławskim), przy RKS powstał Fundusz Pomocy Strajkującym. W VIII 1988 strajki miały miejsce w KWK Victoria i KWK Bolesław Chrobry w Wałbrzychu oraz wrocławskich Zakładach Naprawczych Taboru Kolejowego. Jesienią 1988 próby rejestracji podjęło kilkadziesiąt KZ „S”. 13 IX 1988 E. Szumiejko został odwołany z funkcji szefa RKS, przewodniczącym został T. Wójcik. W skład RKS wchodził wówczas: K. Cięciwa, J. Malinowski, Michał Stańczak, Janusz Wierzowiecki, L. Żołyński.

W KO przy Przewodniczącym „S” Lechu Wałęsie Region reprezentowali: R. Duda, W. Frasyński, Józef Łukaszewicz, M. Zlat. W obradach Okrągłego Stołu uczestniczyli m.in.: Krzysztof Betka, W. Frasyński, Andrzej Glapiński, Władysław Grocki, Henryk Karaś. 14 IV 1989 powołano we Wrocławiu KO, na czele z Adolfem Juzwenką. Komitety powstawały również w Legnicy (7 IV 1989), Wałbrzychu (23 III 1989) i in. miejscowościach.

W V 1989 wybuchł strajk górników KGHM, poparł go RKS, natomiast RKW dążyła do jego wygaszenia. RKS dystansował się do obrad Okrągłego Stołu, wzywał także do bojkotu wyborów czerwcowych. 7 VI 1989 zreorganizowano RKW, wiceprzewodniczącymi zostali Bogdan Karauda i Włodzimierz Mękarski, utworzono agendy typowe dla ZR. Przedstawiciele RKS (A. Wiszniewski i T. Wójcik) wchodził w skład Porozumienia na rzecz Demokratycznych Wyborów w „S”, ostatecznie jednak uniknięto rozłamu. 25 VII 1989 RKS i RKW zawarły porozumienie regulujące zasady przeprowadzenia wyborów do władz związkowych. W połowie 1989 liczbę członków Związku szacowano na 0,5 mln, w kolejnych mies. liczba ta szybko malała.

II WZD Regionu Dolny Śląsk odbyło się 2-3 III 1990, przewodniczącym ZR został W. Frasyński, który pokonał T. Wójcika, wiceprzewodniczącymi zostali P. Bednarz i J. Winnik. Wraz z powołaniem władz Regionu ostatecznie rozwiązał się RKS.

29 IX 1990 na terenie woj. legnickiego powołano nowy

Region Zagłębie Miedziowe.

Wrocławska SB prowadziła działania operacyjne wobec legalnej „S” pod krypt. Poligon, wałbrzyska zaś pod krypt. Solidarność. RKS pocz. rozpracowywany był przez Grupę Operacyjną Poligon, od 1983 przez Wydz. V-1 SB WUSW we Wrocławiu w ramach SOR krypt. Super. Kanały przerzutowe z Zachodu rozpracowywał Wydz. II SB WUSW we Wrocławiu w ramach SOR krypt. Kanał.

Łukasz Kamiński

[Region Dolny Śląsk, Wrocław](#)

[Poprzedni Strona](#)
[Następny Strona](#)

[Zgłoś błąd](#)